

Iza Desperak

Jak uczyć o gender?

Sprawozdanie z konferencji dydaktycznej, Łódź, 13 marca 2014

13 marca 2014 roku na Uniwersytecie Łódzkim odbyła się konferencja zatytułowana „Jak uczyć o gender? Gender studies, ścieżki kształcenia i specjalizacje”, poświęcona przedstawieniu kilkunastoletniego dorobku w zakresie nauczania gender na UŁ oraz wymiany dobrych praktyk w uczeniu na ten temat na różnych stopniach i w różnych formach.

Na Uniwersytecie Łódzkim uczymy o gender od 1992 roku i oferujemy tam cały wachlarz możliwości. Można zapisać się na kończące się magisterium międzynarodowe gender studies w ramach programu Gemma, prowadzonego przez Ośrodek Naukowo-Badawczy Problematyki Kobiet, jak również uczęszczać tam na podyplomowe studia dla nauczycielek i nauczycieli oraz wziąć udział w adresowanych do tej grupy kursach zawodowych. Jeśli tylko znajdzie się odpowiednio liczna grupa zainteresowanych, mogą oni robić specjalizację z socjologii płci i rodzaju na studiach socjologicznych I stopnia. Nawet nie zapisując się na żaden z tych kursów, studenci mają możliwość wybrać zajęcia do wyboru z gender, a nawet queer, i to niekoniecznie na swoim wydziale, a także napisać pracę licencjacką lub magisterską z gender, nawet jeśli żadnego ze wspomnianych cykli edukacyjnych nie ukończyli – na socjologii, gdzie pracuję, i zapewne gdzie indziej. Można wreszcie nie chcieć uczyć się ani gender, ani o gender – a i tak doznać genderowego ukąszenia, o czym mowa była na obradach.

Gender można się uczyć zarówno w ramach studiów genderowych, jak i wybierając inne dyscypliny i kierunki studiów. Treści dydaktyczne dotyczące społecznego konstruowania płci obecne są od dziesięcioleci w kanonie socjologicznym. Niegdyś mniej widoczne w polskich podręcznikach, od lat dziewięćdziesiątych coraz bardziej obudowane są jednak listami lektur, zarówno obowiązkowych, jak i fakultatywnych. Znaleźć tam można było antologię tekstów feministycznych drugiej fali Teresy Hołówki (Hołówka 1982) obok *Męskiej dominacji* Pierre'a Bourdieu (Bourdieu 2005: 503–508), a czasem obok *Płci mózgu* (Moir, Jessel 1993).

Zagadnienie socjalizacji do ról płciowych omawiane na ćwiczeniach było oczywiście uzupełnieniem wykładu o socjalizacji, zarówno w grupie adeptek i adeptów socjologii, jak i na zupełnie innych kierunkach – do niedawna socjologia była bowiem obowiązkowym elementem większości studiów, także politechnicznych i medycznych. Na uniwersytetach obejmowała trzydzieści godzin wykładów i tyleż samo godzin ćwiczeń, i po prostu nie dało się na tych zajęciach pominąć kwestii płci społecznej – podstawowa wiedza na ten temat była i wciąż jest zatem przekazywana w ramach ogólniejszych zajęć.

O tym, jak wygląda dziś kształcenie uniwersyteckie w zakresie gender, traktowały wystąpienia w pierwszej części obrad, poświęconej prezentacji dorobku dwóch jednostek UŁ. Działalność Ośrodka Naukowo-Badawczego Problematyki Kobiet przedstawiły jego założycielka, prof. dr hab. Elżbieta H. Oleksy, oraz dr Dorota Golańska. Ośrodek ten od 1992 roku prowadzi systematyczne badania i działalność edukacyjną w zakresie gender – są to więc pierwsze gender studies w Polsce, pomijane niekiedy w ich najnowszej historii, sama nazwa jednostki odсылa bowiem do studiów kobiecych. Ośrodek ten organizuje co kilka lat konferencje o światowym zasięgu, których tematyka od początku obejmuje tematykę związaną z gender studies, choć słowo „gender” w tytule konferencji pojawiło się stosunkowo niedawno, bo w 2006 roku. Ze względu na swoje umiejscowienie na Wydziale Studiów Międzynarodowych i Politologicznych, ośrodek ten prowadzi też intensywną współpracę międzynarodową, a część zajęć odbywa się w języku angielskim dla studentek i studentów międzynarodowych.

Dorobek dydaktyczny Zakładu Socjologii Płci i Ruchów Społecznych Wydziału Ekonomiczno-Socjologicznego przedstawiły z kolei jego założycielka, prof. dr hab. Ewa Malinowska, i dr Krystyna Dzwonkowska-Godula. W tej części zaprezentowano też wyniki badań dotyczących edukacji genderowej na studiach socjologicznych przeprowadzonych przez profesor Malinowską.

Następna część konferencji poświęcona była omówieniu dydaktycznego dorobku uczestniczek Interdyscyplinarnego Seminarium Gender.

Dr Ewa Hyży (Katedra Nauk Humanistycznych Uniwersytetu Medycznego w Łodzi) wygłosiła referat *O zawilosciach problematyki tożsamości/podmiotowości w studiach genderowych i queerowych*, odnosząc się przede wszystkim do programowych dylematów w zakresie kształcenia zarówno w nurcie gender, jak i queer. Dr Inga Kuźma, reprezentująca Instytut Etnologii i Antropologii Kulturowej UŁ, mówiła z kolei o polskiej – zarówno potocznej, jak i naukowej – recepcji pism Bronisława Malinowskiego i Margaret Mead na temat gender i seksualności – zagadnieniu, które wywiera bardzo silny wpływ na treści genderowe w kształceniu antropologów, etnologów i socjologów. Dr Renata Szczepanik z Pracowni Pedagogiki Specjalnej UŁ w prezentacji pod tytułem *„Płeć” resocjalizacji w kształceniu akademickim* omówiła kwestię tego, jak stereotypy płci wpływają na praktykę kształcenia w zakresie resocjalizacji.

Konferencja nie ograniczała się do uniwersytetu i akademii. Mowa była również o edukacji zawodowej i nieformalnej, o szkoleniu trenerek i trenerów, a także

o zajęciach z najmłodszymi oraz o innych niż typowo uniwersyteckie formach kształcenia – warsztatach i grupach poszerzania świadomości. I nie tylko o nich opowiadano – uczestniczki i uczestnicy mieli również szansę wziąć w nich udział.

O grupach poszerzania świadomości, tej wypracowanej przez feminizm drugiej fali formie wspólnej autorefleksji, mówiła dr Edyta Pietrzak (Katedra Teorii Polityki i Myśli Politycznej Akademii Humanistyczno-Ekonomicznej w Łodzi) w prezentacji zatytułowanej *Grupy poszerzania świadomości jako przykład zajęć o tematyce gender* – prezentacji, a nie wykładzie, bo referentka przeprowadziła z uczestniczkami i uczestnikami praktyczne zajęcia, w których pewną rolę odgrywał kłębek wełny, symbolizujący snucie kobiecych i herstorycznych opowieści, zamieniony w pewnym momencie na piłkę lejącą nad konferencyjnym stołem i łamiącą standardową hierarchię wystąpień. Kłębek ten prowadził od jednej opowieści o ważnych dla nas kobietach do drugiej, a referentka – panując nad sytuacją – oddała przeznaczony na swe wystąpienie czas tym, którzy zazwyczaj na konferencji zabierają głos jako ostatni, czyli publiczności.

Z kolei dr Anna Kronenberg (Wydział Filologiczny Uniwersytetu Łódzkiego), przedstawiła w wykładzie pod intrygującym tytułem *Dżenderyści i dżenderystki do piór!* zagadnienie warsztatów twórczego pisania jako narzędzia nauczania i praktyki perspektywy gender. W ramach owych warsztatów odbywają się zajęcia „Zdjąć Jagnę z kupy gnoju”, które pozwalają uczestniczkom i uczestnikom nie tylko krytycznie odnieść się do stereotypów płci obecnych w klasycznych tekstach literackich, ale i przełamać je we własnych twórczych próbach literackich, między innymi dopisując dalszy ciąg lub przedstawiając alternatywną interpretację historii opisaną przez Reymonta w *Chłopach* – a to tylko jeden przykład.

Autorka niniejszego sprawozdania mówiła z kolei o sojuszu akademicko-aktywistycznym na przykładzie „Warsztatów wrażliwości genderowej” – programu edukacji równościowej i antydyskryminacyjnej przygotowanego na bazie wiedzy akademickiej, ale realizowanego siłami aktywistek i aktywistów z nieformalnej grupy Łódź Gender. Warsztaty te prowadzone są dla bardzo różnych grup – dzieci i młodzieży, nauczycieli i nauczycielek, policjantek i policjantów, a także uczestniczek i uczestników szkolenia trenerskiego; tuż przed konferencją odbyła się właśnie na UE tygodniowa trenerska szkoła zimowa.

Konferencja, choć podsumowała tylko łódzkie doświadczenia, pokazała, że w kształceniu w zakresie gender mamy już ogromne doświadczenie. W dyskusji nie zabrakło głosów zdumienia wobec anty-genderowej krucjaty, jaką obserwowaliśmy w Polsce w 2013 roku, i w odpowiedzi na którą wśród wniosków znalazł się postulat dalszej popularyzacji oraz upowszechniania zarówno wiedzy o gender, jak i o metodach kształcenia.

Literatura

- Bourdieu P., 2005, *Przemoc symboliczna*, w: *Socjologia: lektury*, red. P. Sztompka, M. Kucia, Kraków: Znak.
- Hołówka T. (red.), 1982, *Nikt nie rodzi się kobietą*, Warszawa: Czytelnik.
- Moir A., Jessel D., 1993, *Płeć mózgu: o prawdziwej różnicy między mężczyzną a kobietą*, Warszawa: Państwowy Instytut Wydawniczy.

This copy is for personal use only - distribution prohibited.